

In gesprek met **Liesbeth Baartman**

Ruimte voor normatieve en persoonlijke keuzes bij toetsen en beoordelen

Liesbeth Baartman is bijzonder lector toetsing en beoordeling in het beroepsonderwijs bij de Hogeschool Utrecht (HU). Zij richt zich binnen het Lectoraat Beroepsonderwijs op onderzoek naar beoordelingsvraagstukken in het mbo en hbo en professionalisering op dat gebied. Belangrijke aandachtspunten in haar werk zijn programmatisch toetsen en holistisch beoordelen. Binnen de HU spelen al langer urgente vragen rond toetsen en beoordelen, die door corona in een stroomversnelling zijn gekomen. Dat was de aanleiding voor dit bijzonder lectoraat en reden voor ons om met haar in gesprek te gaan.

TEKST: SJORS GROENEVELD EN MARIËL RONDEEL

Wat springt er voor jou uit in dit lectoraat?

‘De overkoepelende thematiek is verbetering van de aansluiting van toetsing en beoordeling bij wat we in het beroepsonderwijs beogen: opleiden tot een complexe, dynamische praktijk met een diversiteit aan werkplekken. Je wil bij toetsing recht doen aan die complexiteit en dynamiek, terwijl je ook aandacht blijft houden voor de kwaliteit en borging van die toetsing. Dat is het spanningsveld waarmee we te maken hebben.’

Welke beweging is gaande in toetsing en beoordeling?

‘In het hbo zag je in de periode 2010-2012 onrust in de maatschappij over de waarde van hbo-diploma’s. Daardoor ging veel aandacht naar documenteren

en vastleggen, vanuit de gedachte dat toetsing meetbaar, objectief en vergelijkbaar moet zijn. Het hbo heeft toen ook sterk ingezet op professionalisering op het gebied van toetsing door leertrajecten voor de basis- en seniorkwalificatie examinering (BKE en SKE) te organiseren. Nu zie je de beweging richting meer holistisch, programmatisch toetsen, rond grotere eenheden, met complexe opdrachten. Hbo-opleidingen voelen nu ook weer de vrijheid om dat te doen. De ontwikkeling in het mbo is deels vergelijkbaar. Daar heb je ook discussies gehad over de waarde van het mbo-diploma. Veel mbo’s hebben gezegd: wij gaan examens inkopen om de kwaliteit te borgen. Daardoor is het eigenaarschap over de toetsing een beetje weggehaald bij de docent. In het mbo zie ik dat opleidingen

het heft wel weer in eigen hand willen nemen, maar soms de expertise missen om bijvoorbeeld onderbouwde keuzes te maken bij de inrichting van de toetsing.’

Welke kansen zie je voor docenten en instellingen?

‘Wat ik recentelijk in het hbo zie is een veranderende kijk op wat studentsucces is: dat is niet zozeer het rendement van een hbo-opleiding als wel dat een student tot zijn recht komt op een goede plek. En dat vertaalt zich naar de manier waarop we naar toetsing kijken. Het gaat dan om de vraag: “Wie wil jij zijn als professional?” en “Welke normatieve keuzes maak je?” Als je dat meer centraal stelt in je opleiding, dan wil je daar in de beoordeling ook wat mee. Maar daar is nu vaak nog geen plek voor. Dan heb je dus een belangrijke drijfveer te pakken om op een andere manier naar toetsing te gaan kijken. Dat stemt mij hoopvol.’

Toetsing verschuift van een standaardtraject naar een individuele aanpak. Dat vraagt om flexibiliteit en maatwerk.

‘Zeker. En heel belangrijk: een andere kijk op kwaliteit van toetsing, op validiteit en betrouwbaarheid. Om een voorbeeld uit het mbo te noemen: daar wordt veel in de praktijk geëxamineerd. Omdat elke stageplek anders is, heb je verschillende beoordelingen. Je zou dus kunnen zeggen: dat is niet gestandaardiseerd, daarmee dus niet betrouwbaar en niet goed. Daar zie ik nu beweging in

Liesbeth Baartman, bijzonder lector toetsing en beoordeling in het beroepsonderwijs: 'Je kunt ook veel verschillende subjectieve beoordelingen combineren.'

'Nu zie je de beweging richting meer holistisch, programmatisch toetsen met complexe opdrachten'

ontstaan aan alle kanten, ook bij de Inspectie. Je kunt namelijk ook veel verschillende subjectieve beoordelingen combineren. Subjectief in de zin van één persoon, één situatie, één taak. Als je er daar veel van kan verzamelen en deze op een holistische manier kan beoordelen, waarbij je kijkt naar de hele ontwikkeling van een lerende, dan is het alsnog een betrouwbare beslissing. Dat noemen we programmatisch toetsen. Je baseert dus de eindbeoordeling op veel subjectieve beoordelingen die op momenten daaraan voorafgaand zijn

verzameld. Dat noemen we saturatie en is een andere manier van kijken naar kwaliteit.'

We beoordelen dus een groter geheel over een langere periode en tegelijkertijd ook juist over een heel klein stukje. Kun je zo'n aanpak ook holistisch beoordelen?

'Dat is een goede vraag; het antwoord ligt wat genuanceerd. Het ligt er aan hoe je die *microcredentials, skills, badges*,

et cetera benut. Je kunt een student allemaal *badges* laten verzamelen en als hij of zij al die *badges* heeft, het diploma uitreiken. Je kunt er ook voor kiezen om studenten die *badges* te laten behalen, maar er geen summatieve beslissingen aan te koppelen. Dan worden die *badges* datapunten. In de holistische benadering wil je nog wel wat kunnen zeggen over de student aan het eind van het leerproces. Als je zegt dat al die *badges* samen automatisch het diploma maken, dan kan dat niet meer.'

‘Jij bent straks die professional, jij wilt goed werk leveren, welke mogelijkheden zie je?’

Hoe beoordeel je normatieve keuzes die iemand als professional maakt?

‘Aan de ene kant heb je leeruitkomsten die holistischer geformuleerd moeten zijn. Als die te specifiek zijn, is het niet meer mogelijk om individuele keuzes te maken. Je moet dus meerdere manieren hebben waarop je kunt laten zien en bewijzen dat jij een goede professional bent. De leeruitkomsten moeten ruimte geven aan die persoonlijke keuzes. Beoordelingscriteria zijn dan ook niet meer zo specifiek, waardoor je met studenten in gesprek moet om ze betekenis te geven. Dat geeft de mogelijkheid de rijkheid daarin terug te laten komen. Je kunt aangeven: jij bent straks die professional, jij wilt goed werk leveren, welke mogelijkheden zie je? Welke heb jij gekozen? Een andere student heeft wellicht een andere keuze gemaakt. Wat is daar nou goed of minder goed aan en welke keuze past bij jou?’

Heb jij gemerkt dat corona iets in gang heeft gezet als het gaat om toetsen en beoordelen?

‘Zeker, bijvoorbeeld ten aanzien van kennistoetsen. Hogescholen konden geen tentamens meer afnemen in een lokaal. Dus werd men gedwongen daar anders naar te kijken. Opleidingen die werken met programmatisch toetsen

hadden veel minder problemen door corona. Zij konden flexibel inspelen door de diversiteit aan bewijzen die studenten verzamelen. Studenten konden wellicht niet meer de deur uit om een opdracht te doen, maar er was vanuit het werkveld ineens vraag naar allerlei andere uitdagingen die studenten konden oppakken. Dat leidde dus tot andere bewijzen, maar die hadden nog steeds alles te maken met het beroep. In het mbo konden diverse organisaties geen examens meer in de praktijk afnemen. Daardoor kregen studenten de vrijheid om andere bewijzen aan te leveren of werd een proeve van bekwaamheid anders ingericht. Om te voorkomen dat er helemaal geen diploma uitgereikt kon worden. Daardoor ontstond de realisatie dat toetsen en beoordelen ook anders kan.’

Wat is er nodig om morgen programmatisch toetsen en holistisch beoordelen in te voeren?

‘De afgelopen jaren heb ik best veel gesprekken gevoerd met opleidingen of dit passend was, en dat is niet altijd zo. Denk bijvoorbeeld aan een opleiding die heel erg ingestoken is op basis van losse vakken en docenten die zich met een eigen vak identificeren. Dat maakt het lastiger om een holistische beoordeling in te voeren. In zo’n geval is het logischer om eerst te werken aan vakintegratie of

aan een formatief evalueerproces. Dat helpt om docenten een beeld te geven van het curriculum als geheel in plaats van alleen een bepaald vak daarin. Welke andere vakken zijn er nog meer? Wat hebben die met de ontwikkeling richting het beroep te maken? En wat draagt mijn vak daaraan bij? Dan creëer je de voorwaarden om later de summatieve beslissing ook op die manier te gaan inrichten.’

Wat vraagt deze manier van toetsen van het werkveld?

‘In zo’n programmatisch toetsstelsel zijn de mensen in het werkveld de feedbackgevers, de medebeoordelaars van die datapunten. Hun rol is de student feedback te geven op zijn of haar prestaties, voortgang en leerproces. Het is dan van belang dat het werkveld een beeld heeft van wat de opleiding van studenten vraagt. Maar andersom ook: wat vindt het werkveld daarin belangrijk? Opleidingen bepalen soms vooral zelf waartoe zij opleiden, terwijl je dit samen met het werkveld zou moeten vaststellen.’

Ten slotte: wat wens je opleiders binnen de gezondheidszorg toe?

‘Ik wens hen toe dat het normatieve en persoonlijk keuzes maken een plek krijgt in toetsing en beoordeling. Wat voor professional wil jij zijn? Dat vind ik essentieel. Het heeft ook te maken met vertrouwen in het beroepenveld en in de professional. En dat werkt ook door in de opleiding: kunnen we jou toevertrouwen aan deze beroepsgroep? Vertrouwen is dan de basis voor een beoordelingsuitspraak.’

► **Voor informatie over programmatisch toetsen en ervaringen en voorbeelden uit de praktijk: lerenvantoetsen.nl/programmatisch-toetsen/**